

'Tabee Nieuw-Guinea & BIAK Stories' in Sophiahof

Nederlands Nieuw-Guinea, voor wie het nog kan navertellen

Nieuw-Guinea was het laatste stukje Indië dat Nederland moest afstaan. Het Indisch Herinneringscentrum in Museum Sophiahof laat nu de mensen aan het woord die er ooit hebben gewoond en moesten vluchten.

Door Herman Jansen

Van Indië tot nu' is nog steeds de o zo duidelijke 'achternaam' van het Nationaal Museum Sophiahof. Daar vallen naast de vaste exposities ook de twee nieuwe, kleine tentoonstellingen over voormalig Nieuw-Guinea onder die daar op 1 oktober werden geopend. Op die datum, precies zestig jaar geleden, werd Nederlands Nieuw-Guinea overgedragen aan de Verenigde Naties; een jaar later, in 1963, was het Indonesisch.

De romantische 'BIAK Stories' bewaren we als sfeervolle afsluiter, in de ruimte eraan wacht eerst de video-installatie 'Tabee Nieuw-Guinea', namens de Stichting Bewonder geproduceerd door de kunstenaars Betsy Torenbos en Maurizio (TeZ) Martinnucci. De paradijsvogel werd gemaakt door Rubens Agaatsz. Liefst 33 oud-inwoners van Nieuw-Guinea werden hiervoor door Torenbos en Paul Pattynama geïnterviewd over het dagelijks leven daar, hun liefdes en emoties, en hun gedwongen vertrek: Papoea's en (Indo-)Europeanen, onder wie kolonisten, DETA-contractanten, ambtenaren, militairen, vrouwen, missionarissen en onderwijzers. Op de vele videoschermen rond enorme loungekussens zie je verschillende gezichten, afgewisseld met sfeerbeelden. Door de ruimte hoor je in fragmenten ieders verhaal, dan van de een, dan weer van een ander. Aan de muur hangen alle 33 bijbehorende portretten met een korte levensschets eronder. Met aan het slot meestal de zin dat ze al dan niet ooit even zijn teruggekeerd naar Nieuw-Guinea.

Het zijn nu onvermijdelijk oude mensen: je ziet geleefde maar trotse gezichten, hoort verzwaakte stemmen. Het zijn senioren die ook over hun ouders praten. 'Mijn moeder was zo'n dappere vrouw,' zegt bijvoorbeeld Leni Bos-Krahmer (Makassar, 1932), terwijl ze de tranen uit haar ogen wrijft en daarvoor 'sorry' zegt. De geboren Haagse Miek Dorrestein (1931) vertrok als onderwijzeres naar Nieuw-Guinea en keerde in 1964 terug naar Nederland, waar zij kinderboeken schreef over relaties met de Papoea's. Corrie Ap-Bukorpioper (Supiori, 1946) mocht zowaar naar school van haar vader en werd hoofd van medische teams in diverse ziekenhuizen. Zij sloeg in 1984 op de vlucht met haar vier kinderen, pas later bleek dat haar man Arnold Ap, antropoloog, muzikant en vrij-

Voorwerpen, foto's, dia's en films zorgen voor een tropische jarenvijftigsfeer in 'BIAK Stories'. | Foto: DHC/Elise Fluijt

Kijken en luisteren naar de verhalen van 33 geïnterviewden in de expositieruimte van 'Tabee Nieuw-Guinea'. | Foto: Sophiahof/Armando Ello

'Op Biak ben ik weer voor het eerst van de zon gaan genieten'

heidsstrijder, in een politieel was vermoord. Eef Mamoribo (Warsa, 1940) groeide in Biak op in een huis op palen en werd zangeres bij de groep Sampari. Haar man Han Carels verloor zijn baan als bestuursambtenaar door zijn huwelijk met een Papoea. Rob Pattynama (Tjimahi, 1930) deed in Scheveningen de overbruggings-hbs en werkte als landbouw-ingenieur in Nieuw-Guinea. Alex Bal (Semarang, 1941) schreef het boek 'De laatste Indo' (uit Nieuw-Guinea). Staand, zittend of lui liggend luister je naar hun verhalen.

Tropische sfeer

'BIAK Stories' – óók in samenwerking met het Indisch Herinneringscentrum – is een filmische installatie met een tropische atmosfeer. Je gaat terug naar de jaren vijftig. Vanaf een nostalgisch bankje kijk je naar drie projectieschermen (van gedecoreerd boombastdoek) op bamboestaanders. Olie-

drums verwijzen naar het bekende marienevliegkamp op Biak. Je hoort stemmen en muziek, waarmee kunstenaar en filmmaker Monique Verhoeckx een liefdesrelatie onderzoekt tijdens de dekolonisatie van Nederlands Nieuw-Guinea. Het gaat om haar ouders, geboren in respectievelijk Soerabaja en Bandoeng, die tijdens de Indonesische vrijheidsstrijd (Bersiap) – ze kenden elkaar toen niet – naar Nederland vluchtten. De eerste man van haar moeder werd uitgezonden naar Nieuw-Guinea, net als haar latere tweede man, Monique Verhoeckx' vader. Haar ouders ontmoetten elkaar op Biak, een eiland ten noorden van Nieuw-Guinea, en werden verliefd. In 1959 volgde voor beiden een tweede dekolonisatie, in 1959 keerden ze samen terug naar Nederland. Haar ouders leven niet meer, maar Monique Verhoeckx laat hen via de soundscape praten. En je ziet hun leven voor je, dankzij dia's gemaakt door haar vader, gecombineerd met ingekleurd historisch filmmateriaal van het leven op Biak. Strandplezier, chillen, militaire jungletochten, landingen. Papoea's die zich vergapen aan een Sinterklaas, en aan een Hollandse klompdans.

Dit familieverhaal is slechts een van de duizenden over mensen die opnieuw moesten vertrekken. Je hoort Moniques 'moeder' een keer zeggen: 'Wij zijn de gelukkigste en rijkste verliefde mensen op aarde.' Haar 'vader' vertelt op een eerder moment, na de oorlog: 'Op Biak ben ik weer voor het eerst van de zon gaan genieten. Dat komt door de Papoea's.' In het jappenkamp had hij als straf lang in de zon moeten staan. In Nederland wachtte de meest repatrianten juist weer een koele ontvangst.

'Tabee Nieuw-Guinea & BIAK Stories', t/m zondag 8 januari, dinsdag t/m zondag, 11.00-17.00 uur, met op zaterdag 14 en zondag 15 januari ter afsluiting Docu-theater 'Verzoening', met muziek en dans (Kaartverkoop via www.tabeenieuwguinea.nl), in samenwerking met het Indisch Herinneringscentrum (IHC), Museum Sophiahof, Sophialaan 10. Meer informatie: www.museumsophiahof.nl